

Jarosław Gajda

j.gajda@pollub.pl

Katarzyna Pełka-Smętek

k.pelka@pollub.pl

Centrum Informacji Naukowo-Technicznej: Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej
Politechnika Lubelska

Wydawnictwo w bibliotece – przypadek Politechniki Lubelskiej

Streszczenie: Ośrodek do spraw Wydawnictw i Biblioteki Cyfrowej Politechniki Lubelskiej, przekształcony następnie w Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, stał się jedną z pierwszych w polskim szkolnictwie wyższym, ulokowaną w strukturze biblioteki, jednostką, która skupiła tradycyjne wydawanie książek i udostępnianie publikacji w bibliotece cyfrowej. Dodatkowo wydawnictwo prowadzi nadzór edytorski nad doktorantami przygotowującymi rozprawy doktorskie. Uzupełnieniem działalności wydawniczej jest prowadzenie platformy czasopism, których wydawcą lub współwydawcą jest Politechnika Lubelska.

Słowa kluczowe: działalność wydawnicza, publikacje elektroniczne, otwarta nauka, dysertacje, Open Journal Systems

Wprowadzenie

Na początku lipca 2010 r. ówczesne władze Politechniki Lubelskiej przeprowadziły zmiany organizacyjne, w wyniku których rozwiązano wydawnictwo uczelniane¹. Całość działań związanych z publikowaniem monografii naukowych i podręczników została wtedy przekazana Bibliotece Politechniki Lubelskiej. Istotnym elementem zmian było powołanie Ośrodka do spraw Wydawnictw i Biblioteki Cyfrowej na prawach oddziału biblioteki².

W ramach prac nad tworzeniem ośrodka przygotowano:

- jego zakres zadań i obowiązków,
- koncepcję i zasady funkcjonowania Rady Wydawniczej,
- zasady publikowania książek na Politechnice Lubelskiej,
- wytyczne dla autorów,
- nowe umowy wydawnicze,
- nową szatę graficzną monografii i podręczników.

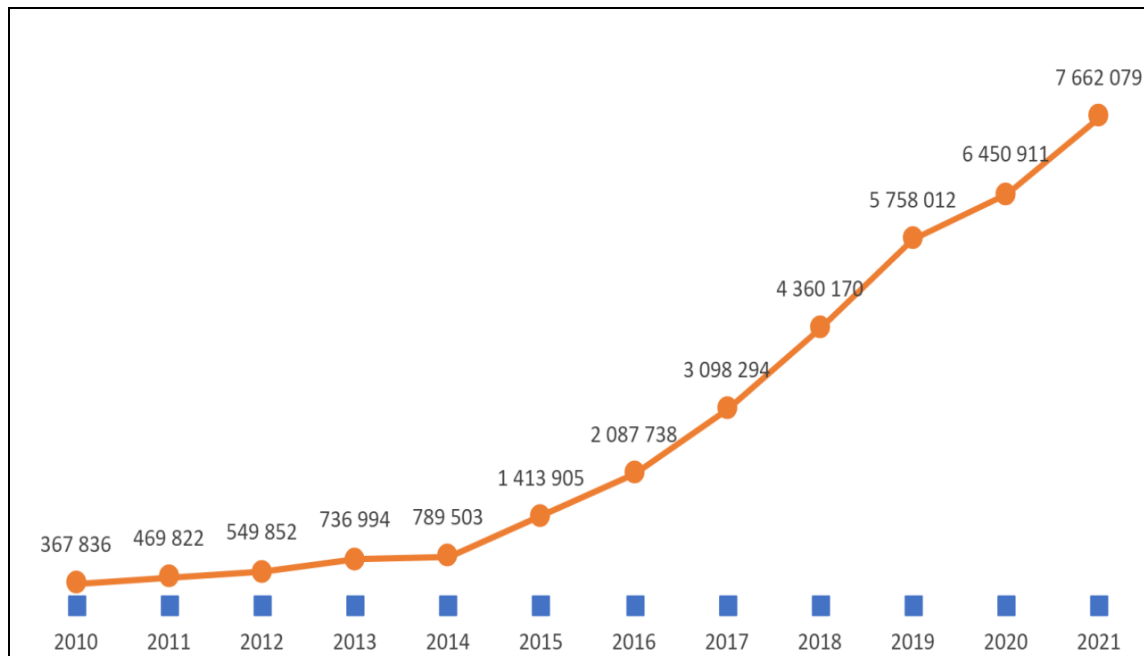
Model publikowania na Politechnice Lubelskiej

Kluczowe z perspektywy czasu okazało się pełne zintegrowanie druku książek z ich elektroniczną publikacją w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Lubelskiej. Działania te wpisały się

¹ Zarządzenie Rektora Politechniki Lubelskiej Nr R-34/2010.

² Zarządzenie Rektora Politechniki Lubelskiej Nr R-56/2010.

w ówczesną dyskusję na temat konieczności publikowania w sieci wyników badań finansowanych ze środków publicznych³. Prawie 98% publikacji wydanych drukiem ma swoje wersje elektroniczne udostępniane w bibliotece cyfrowej w formacie PDF na licencji CC BY-SA 4.0 PL.

Il. 1. Odwiedziny w bibliotece cyfrowej w latach 2010–2021

Źródło: opracowanie własne.

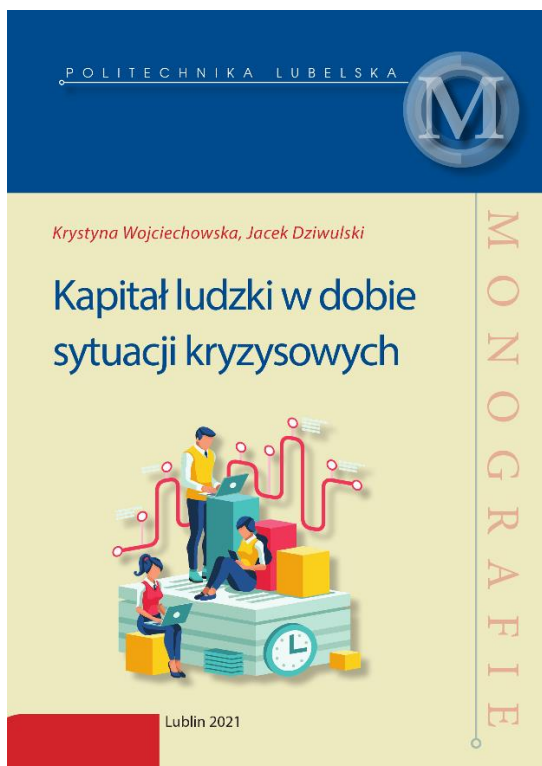
Na ilustracji 1 przedstawiono liczbę odwiedzin w bibliotece cyfrowej, która rosła z roku na rok i w roku 2021 osiągnęła 7 662 079 (łącznie 33 745 116) odwiedzin.

Proces wydawniczy koordynowany przez wydawnictwo przebiega następująco⁴:

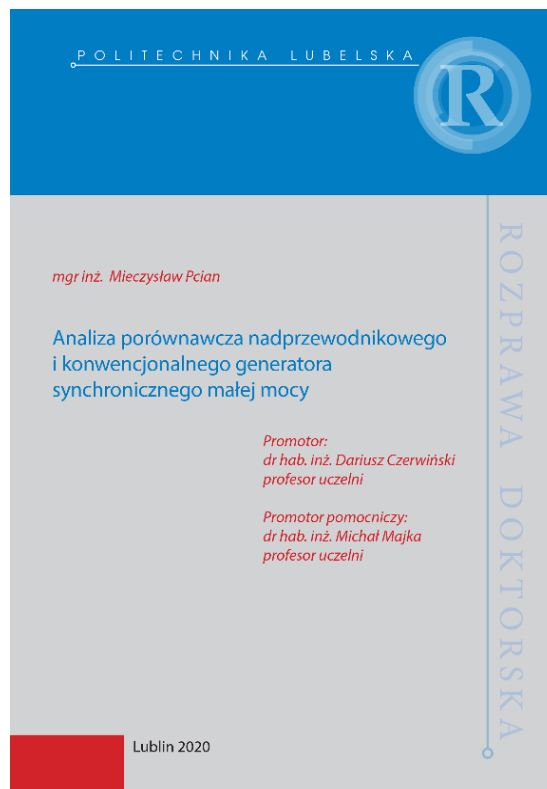
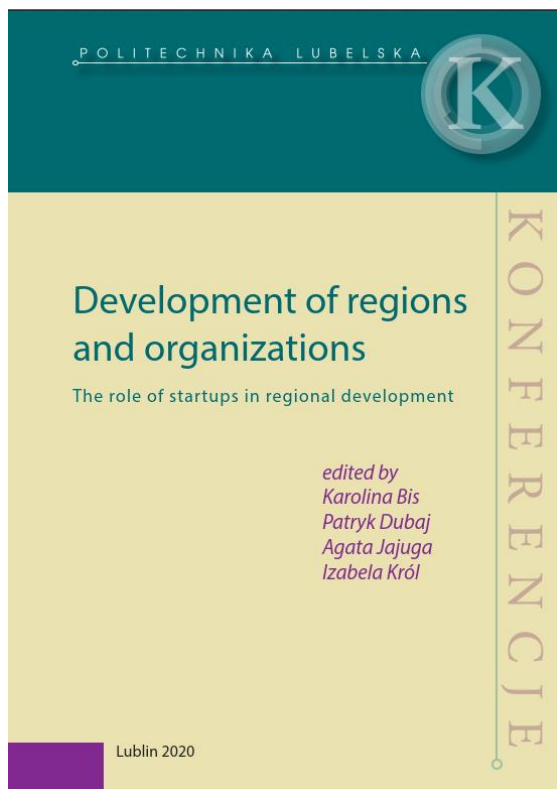
- zgłoszenie do planu wydawniczego,
- recenzja publikacji,
- poprawki tekstu po recenzji,
- skład i łamanie tekstu zgodnie z wytycznymi dla autorów,
- korekty językowe i typograficzne (usunięcie błędów składu),
- zakwalifikowanie publikacji do druku,
- przygotowanie plików dla drukarni (okładka, pierwsze strony tytułowe),
- ustalenie z twórcą wielkości nakładu,
- wysłanie publikacji do drukarni,
- wydruk próbny – kontrola jakości,
- po akceptacji autora – druk całego nakładu,
- publikacja wersji elektronicznej książki w bibliotece cyfrowej.

³ BENDYK, E. Nauka polska – płacz nad trumną. *Polityka* 2008, nr 14, s. 32–37. ISSN 0032-3500.

⁴ GAJDA, J., PEŁKA-SMĘTEK, K., WEINPER, K. Od koordynacji druku do kompleksowej usługi wydawniczej. Nowe pola działań Wydawnictwa Politechniki Lubelskiej. W: Podrazik, A., Stanek-Kapcia, J., Urbaniec, M. (red.) *Biblioteki uczelniane wobec środowiska akademickiego – nowe obszary działania*. Kraków: Wydawnictwo AGH, 2020, s. 243–246. ISBN 9788366364554.

Il. 2. Szaty graficzne dla serii: „Monografie – Politechnika Lubelska” i „Podręczniki – Politechnika Lubelska”
Źródło: opracowanie własne.

Il. 3. Szaty graficzne dla serii: „Konferencje – Politechnika Lubelska” i „Rozprawy doktorskie – Politechnika Lubelska”
Źródło: opracowanie własne.

Tab. 1. Publikacje wydane w latach 2010–2021

Monografie	Podręczniki	Konferencje	Doktoraty	Inne
445	100	31	78	91

Źródło: opracowanie własne.

Cykl wydawniczy zależy od długości poszczególnych etapów i trwa od jednego do trzech miesięcy. Książki wydawane są w seriach, w szacie graficznej właściwej dla danego typu pracy (il. 2 i 3). Tym, co nas wyróżnia, nie tylko na tle działalności akademickiej, ale przede wszystkim na tle innych wydawnictw, jest to, że od początku naszej działalności pracujemy na elektronicznych wersjach dokumentów, co sprawia, że nie produkujemy ton bezużytecznej makułatury (ślądu ekologicznego). Wydruk próbny jest dopiero pierwszym drukiem publikacji, jaki generujemy. Znacznie przyspiesza to realizację procesu wydawniczego i dzięki temu w czasie lockdownu mogliśmy efektywnie pracować, nie zmieniając wiele w naszej wydawniczej rutynie.

Vademecum pisania rozprawy doktorskiej

Pracownicy wydawnictwa zajmują się działalnością szkoleniową w zakresie informacji naukowej oraz warsztatu pisarskiego (edycja tekstu, przygotowanie literatury załącznikowej w menadżerach bibliografii). Szkolenie zostało wpisane w program nauczania i składa się z następujących bloków tematycznych:

1. Procedura druku rozprawy doktorskiej.
2. Typografia (zapoznanie z wytycznymi dla autorów).
3. Edycja tekstu na przykładzie MS Worda.
4. Metodyka tworzenia bibliografii i wybór menadżera bibliografii.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności, próbka składu i łamania artykułu zgodnego z wytycznymi.

Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej prowadzi nadzór edytorski nad dysertacjami przygotowywanymi przez doktorantów, co zaowocowało podniesieniem jakości rozpraw doktorskich, które niejednokrotnie zdobywają nagrody i wyróżnienia⁵.

Platforma czasopism

Kolejnym, stosunkowo nowym zadaniem, jakie powierzono Wydawnictwu Politechniki Lubelskiej⁶, jest stworzenie platformy skupiającej wydawnictwa periodyczne⁷, których wydawcą

⁵ Tamże, s. 250–252.

⁶ Zarządzenie Rektora Politechniki Lubelskiej Nr R-71/2019.

⁷ KOPCEWICZ, G. Akademska Platforma Czasopism jako nowoczesne forum wymiany myśli naukowej. *AUNC: Zarządzanie* [online]. 2016, t. 43, nr 1. [Dostęp 12.01.2022]. e-ISSN 2450-7040. Dostępny w: https://doi.org/10.12775/AUNC_ZARZ.2016.007.

lub współwydawcą jest Politechnika Lubelska i które redagowane są przez pracowników naukowych uczelni. Do współpracy zaproszono redaktorów naczelnych czasopism, zapewniając im wsparcie i pomoc organizacyjną przy jednoczesnym zachowaniu przez nich pełnej autonomii w zarządzaniu czasopismem. Udało się również zorganizować dwa wydarzenia: spotkanie dotyczące prawa autorskiego związanego w szczególności z publikowaniem artykułów w czasopismach oraz seminarium lubelskich wydawców zajmujących się czasopismami na własnych uczelniach. Spotkania przyczyniły się do wymiany wiedzy i doświadczeń niezbędnych w procesie wydawniczym czasopism naukowych.

Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej postawiło na publikowanie w otwartym dostępie na otwartych licencjach i na popularną platformę publikacyjną utworzoną w aplikacji typu open source o nazwie Open Journal Systems⁸ (il. 4). Dzięki temu redakcje czasopism nie musiały szukać nowych rozwiązań, budować stron od podstaw czy kupować miejsc na drogich platformach, wyszukiwać ofert realizacji, nabywać numerów DOI, troszczyć się o wsparcie techniczne i o wiele innych organizacyjnych i finansowych działań. Przy tym udało się zawiązać między redaktorami czasopism współpracę i wzajemne wsparcie w dążeniu do podnoszenia jakości artykułów i aplikowaniu do uznanych baz branżowych⁹.

Obecnie [Platforma Czasopism Politechniki Lubelskiej](#) skupia 11 czasopism, mających zarówno ugruntowaną pozycję na rynku, jak i takich, które dopiero zaczynają swoją drogę publikacyjną. W tym roku dołączy kolejne czasopismo, co może świadczyć o tym, iż podjęte działania zachęcają inne redakcje do udziału w tej inicjatywie.

Il. 4. Platforma Czasopism Politechniki Lubelskiej

Źródło: *Platforma Czasopism Politechniki Lubelskiej* [online]. [Dostęp 12.01.2022]. Dostępny w: <https://ph.pollub.pl>.

⁸ ROZKOSZ, E. A. Open Journal Systems – wartość dodana czasopisma. *Biuletyn EBIB* [online]. 2014, nr 4. [Dostęp 12.01.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/61/1/Open_Journal_Systems_wartosc_dodana_czasopisma.pdf.

⁹ GAJDA, J., PEŁKA-SMĘTEK, K., WEINPER, K., dz. cyt., s. 252–253.

Podsumowanie

Wyzwanie, z jakim borykają się dziś niektóre instytucje naukowe: czy publikować i otwierać dane dla ogólnego dostępu – co poniekąd wymusza na nich wdrożenie polityk otwartego dostępu – stało się na Politechnice Lubelskiej codziennością i nieodzownym elementem budowania dorobku pracowników naukowych. O tym, jak wiele korzyści płynie z publikowania w otwartym dostępie i na otwartych licencjach nie trzeba społeczności akademickiej Politechniki Lubelskiej przekonywać. Coś, co – na pozór – wydawało się kiedyś być „okradaniem z własności intelektualnej”, stało się orężem walki z nieetycznym postępowaniem czy plagiatem. Wymagało to wiele wysiłku, dyskusji i pracy obejmujących całą dekadę działalności wydawnictwa, ale przełożyło się na szanse rozwoju, otwartość, nowe zespoły badawcze i wiele innych korzyści dla naukowców Politechniki Lubelskiej. Na często kiedyś stawiane pytanie: „Czy wydawnictwo będące częścią biblioteki to dobry pomysł?” dziś, patrząc z perspektywy mijającej dekady, z pełnym przekonaniem możemy odpowiedzieć, że tak.

Bibliografia:

1. BENDYK, E. Nauka polska – płacz nad trumną. *Polityka* 2008, nr 14, s. 32–37. ISSN 0032-3500.
2. GAJDA, J., PEŁKA-SMĘTEK, K., WEINPER, K. Od koordynacji druku do kompleksowej usługi wydawniczej. Nowe pola działań Wydawnictwa Politechniki Lubelskiej. W: Podrazik, A., Stanek-Kapcia, J., Urbaniec, M. (red.) *Biblioteki uczelniane wobec środowiska akademickiego – nowe obszary działania*. Kraków: Wydawnictwo AGH, 2020, s. 243–255. ISBN 9788366364554.
3. KOPCEWICZ, G. Akademicka Platforma Czasopism jako nowoczesne forum wymiany myśli naukowej. *AUNC: Zarządzanie* [online]. 2016, t. 43, nr 1. [Dostęp 12.01.2022]. e-ISSN 2450-7040. Dostępny w: https://doi.org/10.12775/AUNC_ZARZ.2016.007.
4. *Platforma Czasopism Politechniki Lubelskiej* [online]. [Dostęp 12.01.2022]. Dostępny w: <https://ph.pollub.pl>.
5. ROZKOSZ, E. A. Open Journal Systems – wartość dodana czasopisma. *Biuletyn EBIB* [online]. 2014, nr 4. [Dostęp 12.01.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: https://opub.dsw.edu.pl/bitstream/11479/61/1/Open_Journal_Systems_wartosc_dodana_czasopisma.pdf.
6. Zarządzenie Rektora Politechniki Lubelskiej Nr R-34/2010.
7. Zarządzenie Rektora Politechniki Lubelskiej Nr R-56/2010.
8. Zarządzenie Rektora Politechniki Lubelskiej Nr R-71/2019.